

ПОЛИТИКИ НА КОНЦЕРТА

Или как политическа партия „Има такъв народ“ спечели сърцата на гласоподавателите?

ЛЕА ВАЙСОВА

Politics at the Concert

Or How did a Political Party Called “There is Such a People” Win the Hearts of Voters?

Lea Vajsova

Резюме: Настоящата статия си поставя за цел да обясни възникналата масова подкрепа по време на изборите през 2021 г. за политическа партия „Има такъв народ“, чиито председател е известният за българската публичност певец, телевизионен водещ, шоумен и продуцент Слави Трифонов. „Има такъв народ“ успя да спечели парламентарните избори през 2021 г., измествайки дългогодишно управлявалата ГЕРБ. Анализът се фокусира върху дискурсите, структуриращи драматургията на концертите на групата на Слави Трифонов – „Ку-Ку бенд“, използвани в предизборната му кампания и изнасяни извън България пред емигриралите българи, чиито вот беше решаващ за победата му на парламентарните избори. Дискурси, които съдържат политически послания, оформени като културен музикален продукт и респективно отнесени към определен начин на осмисляне на публиката, която се превръща в гласоподавател. Те задават също така структурата на автобиографичните книги на Слави Трифонов, чийто анализ допълва в текста интерпретацията на концертите на „Ку-Ку бенд“. Основната теза е, че не можем да разберем явлението Слави Трифонов и „Ку-Ку бенд“, ако не ги положим в постсоциалистически контекст, където все още социалистическите културни политики отекват, но и където пазарът на културата и границата между висока и популярна култура тепърва се появяват.

Ключови думи: концерт, музика, популярна култура, чалга, социализъм, постсоциализъм

Abstract: This article aims to explain the mass support of citizens for the newly emerged political party “There is Such a People”, whose chairman is the famous Bulgarian public singer, TV host, showman and producer Slavi Trifonov. “There is Such a People” managed to win the Bulgarian parliamentary elections in 2021, replacing the leading long-ruling party GERB. The analysis focuses on the discourses structuring the dramaturgy of the concerts of Slavi Trifonov’s band – the Ku-Ku Band, used in his election campaign but also performed outside Bulgaria to the emigrated Bulgarians whose vote was decisive for his victory in the parliamentary elections. These discourses contain political messages, shaped as a cultural musical product and, respectively, referred to a certain way of making sense of the audience that became voters. They also set the structure of Slavi Trifonov’s autobiographical books, the analysis of which complements the interpretation of the Ku-Ku Band’s concerts in the text. The main thesis is that we cannot understand the phenomenon of Slavi Trifonov and the Ku-Ku Band if we do not place them in a post-socialist context where socialist cultural policies still resonate, but where the market of culture and the boundary between high and popular culture have yet to emerge.

Keywords: concert, music, popular music, chalga, postsocialism, socialism.

Политики на концерта

Или как политическа партия „Има такъв народ“
спечели сърцата на гласоподавателите?

ЛЕА ВАЙСОВА

*Добър вечер, уважаеми читатели. Аз съм Слави Трифонов. Висок, неосъждан, грамотен, ерген. От доста години съм чест гост в домовете ви. Напоследък – почти всяка вечер. Винаги съм искал да ме чувствате така близък, както аз вас.
(Трифонов, Дилов, 2002: 5)*

Партия „Има такъв народ“ (ИТН), чийто председател е легендарният за българската публичност певец, телевизионен водещ, шоумен и продуцент Слави Трифонов, се появява на политическата сцена през 2020 г. На 4 април 2021 г. заема второ място на парламентарните избори, а на 11 юли 2021 г. – първо. С победата си над дългогодишно управлявалата партия ГЕРБ ИТН без съмнение предизвика обществени вълнения и засилен интерес. Във фейсбук и в дискусийните телевизионни студия се подеха войни. Граждани и експерти се питаха: Дали антивакскърската позиция на партията в контекста на пандемията от COVID-19 е това, което породило одобрението на българските граждани? Кои всъщност са българите в чужбина, чиито вот беше спечелен от ИТН? Къде се изгубиха космополитните образовани елити – предприемачи, интериоризирали западните ценности на свобода и демокрация, призвани да се върнат от чужбина и да спасят България? Как така един „чалгар“ ще управлява и знак ли е това за безвъзвратното опростачване на българския народ? Вълкът дали е променил своята кожа, но националистическият си нрав – не? Има ли съдържателни прилики между ИТН и националистическата формация „Обединени патриоти“?¹ Постепенно обаче гравитирал лека по лека спаднаше до момента, в който ИТН безславно и твърде бързо изгубиха обществена подкрепа. След кратко съвместно управление с нововъзникналата партия „Продължаваме Промяната“,

¹ „Обединени патриоти“ (ОП) е бивша националистическа коалиция в България, включваща политическите партии „ВМРО – Българско национално движение“ (ВМРО-БНД), „Национален фронт за спасение на България“ (НФСБ) и „Атака“ (до 25 юли 2019 г.). На 27 април 2017 г. Обединени патриоти подписват коалиционно споразумение за управлението на България с ГЕРБ. Неин предшественик е обединението „Патриотичен фронт“, което включва партиите НФСБ и ВМРО-БНД, основана преди парламентарни избори през 2014 г. Следствие на изборите се сформира правителство на малцинството между ГЕРБ и „Реформаторския блок“ (РБ), подкрепяни от „Патриотичния фронт“ и АБВ. С това „Патриотичният фронт“ придобива за първи път властови позиции и възможности за въздействие.

„Демократична България“ и „Българската социалистическа партия“, те не успяха да преминат прага за влизане в парламента на поредните избори през 2022 г.

Но все пак нека се върнем към бляскавия политически миз, когато ИТН владееше сърцата на гласоподавателите. По време на предизборната кампания през пролетта на 2021 г., ако някой гражданин се е зачел в платформите на основните политически партии, които социологическите агенции предвиждаха, че имат шанс да влезнат в бъдещото Народно събрание, или пък се е опитал да проследи изказвания на техните представители в националните телевизии и преса, през които е очаквал да реконструира идеологическите позиции на различните партии по ключови теми, то със сигурност ИТН биха попаднали едва в периферията на неговото ползрение. Много анализатори констатираха видимата дистанцираност от публичността на председателя, чиято партия се очакваше да влезе в Народното събрание. Извън неговата телевизия „7/8“ и социалните мрежи трудно гражданите можеха да разберат, че ИТН участват в изборната надпревара. В сходна позиция бях и аз до момента, в който не бях случайно застигната на 2 април (два дена преди изборния ден) от Слави Трифонов, откриващ своя предизборен финален концерт, застанал патетично на компютърния ми екран. Събитието беше под наслов [„Къде си вярна, ти, любов народна?“](#), провеждаше се в зала „Арена Армеец“. Концерт без публика поради епидемичната обстановка, който се излъчваше на живо по телевизия „7/8“, на сайта на медията, на официалния Фейсбук профил на партията и на този на нейния председател. Така провокирана от концерта си зададох въпроса: Как ИТН действително печели гласоподаватели? Дали можем да мислим политически концерта? Какви са техните послания и дискурси, които могат да бъдат изведени от концертите на Слави Трифонов и музикалната група „Ку-Ку бенд“? Как успяват чрез тях да мобилизират и привличат гласоподаватели? Превръща ли се публиката в гласоподавател? Статията ще се опита да отговори именно на тези въпроси. Затова няма да коментирам политиките, които партията предлага, нито ще провеждам анализ на „Шоуто на Слави“ и продуцираните от него популярни телевизионни формати, от които той и неговият екип от сценаристи без съмнение черпят също така висока популярност. Няма да навлизам и в дълбините на историята на появата на попфолка и неговото без съмнение важно присъствие в живота на постсоциалистическа България (Димов, 2001; Statelova, 2005). За да дам отговор обаче на основния въпрос „Как ИТН печелят сърцата на гласоподавателите?“, ще анализирам вече споменатия предизборен концерт „Къде си вярна, ти, любов народна“, специално изработения филм за [концерта в The O2 Arena](#), както и онзи, посветен на групата „Ку-Ку бенд“ – [„25 години Ку Ку бенд“](#). Но не на последно място, за да мога да изследвам в дълбочина как се мисли музикалният културен продукт и неговата публика и какъв политически заряд носи това мислене,

ще използвам като източник и автобиографичните книги на Слави Трифонов. Едната е със заглавие *Слави Трифонов за стърчането. Неговите живот, истории, поучения, теории и натяквания*, записани от Любен Дилов-син, публикувана през 2002 г., където Слави разказва своята биография пред Любен Дилов-син. Книгата обхваща основно периода от неговото детство, младежките години и кариерата му в контекста на постсоциалистическа България през 1990-те. Втората е със заглавие *Слави Трифонов за мен е чест. Откровенията на Слави Трифонов*, записани от Иво Сиромахов, която е отново структурирана под формата на разказ, но този път поднесен в разговор с неговия сценарист Иво Сиромахов. Книгата е публикувана през 2015 г. и се концентрира основно върху периода след основаването на „Шоуто на Слави“ до 2015 г.

Слави Трифонов: еманация на културния народ

И така, нека се върнем към откриването на предизборния концерт. Слави Трифонов излиза на сцената, рецитирайки стихотворение.

Уважаеми сънародници, уважаеми съграждани, уважаеми зрители. Въпреки, че не съм особено поетична натура, сега ще Ви кажа едно стихотворение. Стихотворение? Защо ли, уважаеми зрители? Защото това стихотворение изпълва със съдържание цялата философия на мен и моите колеги за всичките тези години, в които стоим пред вас. Стихотворението е на Киплинг и е преведено от един велик българин, когото аз имам честта да познавам – Валери Петров.

Следват кадри от важни политически каузи, с които Слави Трифонов и неговият екип са се ангажирали през годините: студентското телевизионно предаване по БНТ „Ку-ку“; „Хъшове“ – показва се акцията „Хъшовете се привеждат в удобен вид за властта“, бръснейки главите си, предприета в знак на протест срещу тогавашния министър-председател Иван Костов (ОДС), след като предаването е свалено от ефира на БНТ, което налага неговото излъчване от телевизия „7 дни“; подкрепата за българските медици в Либия, срещу които се водеше процес в обвинение, че са заразили деца в детската болница „Ал-Фатих“ в Бенгази с вируса ХИВ; посещението на Слави Трифонов на българския военен батальон в гр. Кербала в Ирак и предоставянето на хуманитарна помощ; референдумът на „Шоуто на Слави“; майките на деца с увреждания и тяхното движение „Системата ни убива“; „Няма да гадам Гергана“ и др.

И в този момент още в началото на концерта аз, като потопена в локалната ни дискурсивна среда и като човек, за който следите на Слави Трифонов и „Ку-Ку бенд“ се губят някъде след 2000 г., се изненадвам не толкова от изложените ангажменти с обществено-политически каузи, колкото от встъпителното слово. Слави Трифонов, най-често възприеман като „чалгар“, чете стихотворение на Киплинг и

говори с голямо уважение за преводаческата работа и се отнася към Валери Петров като към авторитет?² Валери Петров без съмнение стои в днешния пантеон на българската високата култура, която част от съвременната ни културна публика вероятно трудно би допуснала, че се съвместява с най-разпознаваемото лице на попфолк музиката, без съмнение охулена като най-пошлия популярен музикален жанр (Дичев, 2016: 63–83; Добрев, 2016: 39–35). Но същият сюжет се повтаря и по-нататък в концерта. Ще цитирам текст от скеч, който е изпълнен от друг член на екипа:

Нашият свят, светът на културата, напоследък става все по-тъжен и по-пуст, защото от него си отидоха хора като Татяна Лолова, Стоянка Мутафова, Стефан Данаилов, Миряна Башева, Милчо Левиев. Тях вече ги няма и това за съжаление не зависи от нас. Такава е логиката на живота. Но от нас, само от нас – българските граждани, зависи всички млади и качествени хора, независимо от тяхната професия, да останат тук. Да не ги губим, да постигнат своите успехи тук, а не в чужди държави в полза на чужди общества, само тогава това, което постигнаха големите имена в нашата култура, само тогава то ще има бъдеще.

И така, нека разплетем сюжетната нишка около настояването на ИТН върху това, което днес бихме нарекли „висока култура“.

В книгата *Слави Трифонов за стърчането. Неговите живот, истории, поучения, теории и натяквания, записани от Любен Дилов-син* (Трифонов, Дилов, 2002) намираме една история за момче от бедно селско семейство и отличник в училище. Там той става отряден председател и не спира да чете по примера на неговата баба Славка:

Тази баба Славка знае всичко за света. Прочела го е. Стига ѝ. Казваш ѝ – например – Коста Рука и тя започва: география, столица, ландшафт, съседни държави, население, какво се гледа най-много, какви са хората... В равнината няма високо, не можеш да се вдигнеш на връх Мусала например и да погледнеш до Коста Рука. Няма. Можеш само да я знаеш от книгите и разказите, да си я представяш и да разказваш вечер, ако не си каталясал от труд... (Трифонов, Дилов, 2002: 10, курсивът мой).

След това Слави Трифонов разказва как е бил малтретиран в училище, описва се като аутсайдер, после учи в Музикалната гимназия в Плевен, където се запознава с част

² Това е стилистика, която се поддържа и от екипа му. Например известният бас китарист Георги Милчев – Годжи във филма *„25 години Ку Ку бенд“* изразява уважение към авторитета на образованите музиканти в групата: „Всеки от нас има различен профил. Примерно, аз говоря за себе си, съм свирил всичко. Докато Цецо е по-скоро профилиран в блуса, в джаза. Иван Стоянов пък... виж к'во нещо е... колко нелеп е животът понякога. Аз не съм завършил музикална консерватория, не съм и бил приет в консерватория, а свиря там, където преподавател по бас китара в консерваторията свири втора китара. Това само по себе си е толкова абсурдно, че както казва шефът „Не е ли шантаво?“. Шантаво е! Примерно Евгени (Евгени Йотов, саксофон) е изразен джаз музикант. Илия (Илия Илиев, кларинет) е толкова широкоспектърен – професорът. Той се занимава от Моцарт през народна музика. Като свири, то само по себе си е една вселена.“

от членовете на бъдещата музикална група „Ку-Ку бенд“, става студент в Българска държавна консерватория³ в София. Неговият инструмент, който не описва с любов, е виолата. Работи за малко в оркестъра на Националното радио, преди да се откаже от Консерваторията и от БНР. Разбира се още тук можем много бързо да привидим един вероятно стандартен либерален разказ за „успелия с много труд човек от народа“. Но специфичното е именно описанието на него като свързан дълбоко със селския и провинциален живот на социалистическа България, където селяните (в това число и той) се трудят до „каталясване“, но в никакъв случай те не се мислят като необразовани, а още по-малко като некултурни. Всъщност тъкмо обратно. Неговите съселани от Учиндол и приятели от град Плевен са описани като културни, дори жадни за култура, за които съпреживяването на културата е важна част от иначе нерадостното битие в провинциална социалистическа България. Освен описанието на собствената му баба и на него като страстно четящ литература, виждаме и други персонажи, които са любители на рок музиката, но и на класическата такава. Там някъде между прокопаването на лозето се прокрадват разговори за Чайковски.

Отдаваше ми се да организирам циганите. Имах авторитет пред тях. Още на третия-четвъртия ден от гарнизонния арест, като видяха, че се разбирам с тях, ми ги повериха и аз си направих възвод за почистване и художествена самодейност. През деня чистях, а нощем – изкуство. [...] Имам много добър приятел от Плевен – Дончо, който е по-голям от мен и може да се каже, че ми отвори очите за рок-музиката. Знаеше всичко за всички. От него за пръв път чух за „Мерилиън“ и куп други музиканти от този ранг. (Трифонов, Дилов, 2002: 36–37).

Като се замисля днес, само познанството с Георги Манов да беше, напълно оправдава всичко, което съм изтърпял, учейки се да свиря на виола. С него можехме да прекопаем лозе – два-три часа здрав труд, а веднага след това да седнем и да говорим часове за Чайковски, да ми обяснява отделни музикални фрази, идеи. Той ме е подготвил за Консерваторията, иначе аз нямаше да вляза... (Трифонов, Дилов, 2002: 41).

И още един цитат в сходен дух от интервю на [Венета Райкова със Слави Трифонов от 1999 г.](#), дадено 3 години преди публикуването на първата му автобиография:

Венета Райкова: Говорейки за 9 клас, за плевенското музикално училище, тогава ли започнахте да обичате Малер и късните романтици?
Слави Трифонов: Не, Малер не можеш да го заобичаш в 9 клас. Най-малкото въобще, за да започнеш да... да заобичаш класическа музика и да се влюбиш в такъв симфоник като Малер, трябва да си минал много неща преди това, да си учил много, да си слушал много,

³ Преименувана е на Държавна музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“ с Постановление № 52 на Министерския съвет от 2 март 1995 г. в чест на българския композитор Панчо Владигеров, а от май 2006 г. (с решение на Народното събрание) – на Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“.

за да стигнеш до Малер. Малер, Рихард Штраус, Брукнер, Цезар Франк. Това трудно човек може да се влюби в тях. Това всичките са симфоници и късни романтици, като изключим Брукнер, и в тях много трудно може да се влюби човек.

Как да си обясним това настояване върху трудещия се културен човек или иначе казано „културния народ“, който първо ни застигна като разигран персонаж в концерта на ИТН през 2021 г., но и който устойчиво присъства в наратива и идентификацията на Слави Трифонов още от 1990-те? Настояване, което поставя под въпрос уталожилата се като очевидност днес граница между висока и популярна култура, между образно казано „Чайковски“ и „чалгата“. Отговорът, струва ми се, се съдържа в този особен социалистически контекст, направил възможен социалния типаж „Слави Трифонов“. Социалистическите културни политики и дискурси с цялата им историческа разноликост и променливост (Еленков, 2008; Минева, 2016) устойчиво настояват върху това, че „високата култура“ трябва да бъде достояние на трудещите се и народа, които естетически съпреживяват своето всекидневие и свободно време. То трябва да се осигури чрез радиото, организиране на културни мероприятия във фабрики и предприятия, села, казарми и т.н. В този смисъл превръща културата в масова, популярна, народна, в култура за и на народа. Основна цел е премахването на капиталистическите класови неравенства, партикуларизирани културното потребление, ограничавайки едни, но привилегирвайки други по отношение на достъп до естетическото и културно преживяване (Еленков, 2013; Димов, 2019). И тъкмо това настояване оформя своята публика от трудещи се, изпитващи нужда от интелектуално и културно съпреживяване и самодейно естетическо произвеждане на социалистическия свят. Оттук в разказа на Слави Трифонов следва и уважението към авторитета на артистите и интелектуалците („художествено-творческата интелигенция“, „културните дейци“) по две линии. Те, първо, са „народът“, защото са част от него, произхождат от него, но и, второ, съществуват заради него, защото „народът“ има вкус към културата и затова артистите и интелектуалците са народни артисти и интелектуалци – авторитети, оценени от него. Те съществуват поради и заради народа. А към това се добавя и в прослава на него, на неговата култура пред света, но върху тази линия ще се спра след малко. На този етап важно е да забравяме, че тази фигура на „културният народ“ е устойчиво присъстваща в наратива на Слави Трифонов и неговия екип.

Битките за определяне на висока и популярна култура и техните публики в контекста на възникващ пазар след 1989 г. Популярната култура и граждански национализъм

Предпочитам критиците да казват, че робувам на масовия вкус, отколкото да се отделя от хората, да правя неща, разбирани само от просветени... Колкото повече хора разбират това, което искам да им кажа – значи толкова по-добре го правя. Според мен няма друго мерило.
(Трифонов, Дилов, 2002: 243)

Тъкмо през разказа за декласацията на артистите и интелектуалците⁴, които, както видяхме, са равнозначни на „българския народ“, след 1989 г. Слави Трифонов обговаря в първата си автобиография проблема за емиграцията и българите в чужбина. Разказва ни за това как те са поставени в периода на преход към свободен пазар и демокрация в положение на радикална бедност и немотия, принудени да емигрират. Следват различни описания на близки хора около него, които са емигрирали, и на унижителните усилия на труд и живот, присъщи на работническата класа на Запад, в които са поставени, за да просъществуват извън пределите на родината. Той също описва своя опит да емигрира, свирил е като уличен музикант за кратко в Италия, но се връща в България. Идеята за емиграция неведнъж го спохожда отново и отново.

Бях решил да се махам! Даже една моя приятелка ми беше уредила чрез гаджето си да замина като строителен работник в Швейцария. Представяш ли си – бате ти Славчо – строител в Швейцария. Т'ва вар, т'ва киреч, тухли четворки – все швейцарски! Почти бях заминал. (Трифонов, Дилов, 2002: 57)

Няколко реда по-надолу възможността да емигрира бива решително отхвърлена:

И тогава си казах – защо аз трябва да си ходя?! Ако някой трябва да си ходи, това не съм аз. Аз нищо лошо не искам, аз искам нещата да стават по-добри, всички да сме по-богати, да имаме повече възможности. Никому нищо не исках да взема, исках да дам на всички нови възможности. (Трифонов, Дилов, 2002: 58)

И тук настъпва един много важен момент – Слави Трифонов решава да прави бизнес. Но какво представлява културата в пазарни условия и кой е нейният реципиент? Отговорът на този въпрос предстои да се изясни в битка. Такава битка най-ясно можем да проследим в описания антагонизъм между Слави Трифонов и Камен Воденичаров от периода, когато през 1995 г. се създава „Камен Во студио“, явяващ се

⁴ Във връзка с конструирането на „художниците“ като обособена класа, еманация на вестранно развитата личност на зрелия социализъм от 1970-те и преживяването им на декласация и несвобода в условията на преход към пазарна икономика вж. Кабакчиева, 2016: 284–315.

като съпродуцент на предаването „Каналето“. Антагонизъм, който ще раздели пътищата им за дълго време. Камен Воденичаров се превръща в събирателен образ на високата култура, изразена през презрението на образования градски културен човек от „жълтите павеа“, отдаден на изкуството заради самото изкуство, възгледан дълбоко в душата, вдъхновен от Шекспир, идентифициращ се с глобализиращата се и навлизаща в Източна Европа западна популярна музика. От другата страна е Слави Трифонов, протагонистът на популярната култура – селянин, без образование, но прагматичен и рационален пазарен играч, експериментиращ със зараждащата се рекламна индустрия и идеята за масова капиталистическа консуматорска култура, близък до народните маси, привлечени от етномузиката, попфолка, рока, старите шлагери, накратко – музика, свързана с „българската песенна традиция“.

В началото, когато дойдох в „Ку-ку“ Камен изобщо не ми обръщаше внимание. Той е човек от жълтите павеа, завършил ВИТИЗ, а аз – селянин, който не е завършил консерваторията. Много дълго време ми беше нужно, за да се сприятелим и изградим доверие помежду си [...] За времето, прекарано заедно според мен Камен се беше убедил, че въпреки скромните ми актьорски способности имам много други качества – упорит съм, преследвам целта си докрай, и най-вече – мога да намирам пари. (Трифонов, Дилов, 2002: 100).

Разминаванията бяха в много посоки. Най-вече в идеята какво е „Каналето“ и как то се съотнася спрямо общия интерес към развлечението в България. За Камен беше напълно нормално да направи цяло предаване по повод смъртта на Майкъл Хътчинс, при положение че на всеки един, който знаеше какво е „Инексес“, имаше пет хиляди, които не знаят. И не е въпросът в това дали има смисъл да се направи такова предаване, или не. Въпросът е в модерността. Аз до ден днешен не мисля, че българската модерност е непременно свързана с Майкъл Хътчинс и Магона. Те са явления безспорно, но времето показва, че търсенето на българска модерност са все пак по посока на самотитното. И не става въпрос само за етномузиката, попфолка. Напротив, в рока, че дори и в рапа, ако щеш, модерните групи минаха през преосмислянето на старите шлагери, на някаква – макар и привнесена, но вече станала българска песенна традиция. И „Д2“, и „Ънсурт“, и т.н. Изобщо пък да не говорим за хилядите опити, които се правят вече, за съвременно представяне на песенния фолклор. (Трифонов, Дилов, 2002: 138).

В автобиографията следва също така описание на друг сюжет, където културната битка около зараждащите се граници между висока и популярна култура прераства дори в реален политически сблъсък между министър председателя от 1997 г. Иван Костов (ОДС) и екипа на „Хъшове“. „Хъшовете“ биват посочени като противници на политиката на Костов за газова независимост на България от Русия, позиционирани в сблъсъка между ОДС и БСП. Този политически сблъсък придобива измеренията на кръстоносен поход на демократичните сили срещу „чалгата“, когато съпрузите на

председателя на народното събрание Йордан Соколов и на министъра на външните работи Богомил Бонев се организират за борба срещу „пошлото в медиите и изкуството“, срещу чалгата на „Хъшове“, макар и доскоро те да са стояли рамо до рамо на площадите от протестите от 1997 г., заедно пеейки станалите легендарни патриотични песни от едноименния албум на „Ку-Ку бенд“ „Хъшове“⁵.

Дотук можем да изведем ясно артикулираните дистинкции по отношение на вкуса (Bourdieu, 1984) и преназначавания на класите в постсоциалистическа България, където „Чайковски“ и „чалгата“ започват лека-полека да застават на своето очаквано място, макар и Слави Трифонов неуморно да му се противопоставя. Но той вече е поел пътя на бизнеса с културата. Като бизнесмен описва себе си приоритетно като морален предприемач, който винаги е играл по правилата на свободния пазар. Безспорно важна фигура на 1990-те като контрапункт на доминиращото обяснение на несгодите на изграждащия се капитализъм, изкривен от „неморални, заобикалящи Закона бизнесмени“, в повечето случаи „комунисти“, а към него и пряко насочени подозрения в близки връзки със сенчестия бизнес на „мутрите“. Въпреки всички нападки цялостната му биографична гордост минава през това, че е създател на пазар и е успял в пазарни условия. И вече като работодател Слави Трифонов твърди, че най-голямата инвестиция, която винаги е поставял на първо място, поемайки риска да няма сигурност за възвръщаемост и печалба, е тази в човешки капитал. Инвестиция в неговия екип и особено музикантите на „Ку-Ку бенд“, които са преди всичко изключителни професионалисти, отгадени до припадък на работата си, дисциплиниран и организиран колектив. Влага и много средства в музикални инструменти, защото така неговите музиканти могат да бъдат на световно ниво, тъй като това са инструменти, които, подчертава Слави Трифонов, притежават само най-популярните световни звезди в музиката. С тях по-късно в „Шоуто на Слави“ той ще има възможността да общува като с равни. Описания на тези срещи пронизват втората автобиографична книга Слави Трифонов за мен е чест. Откровенията на Слави Трифонов, записани от Иво Сиромахов. В този смисъл музикалният продукт на изхода си на пазара е на световно ниво, но едновременно с това е български продукт. А този музикален продукт е странна еkleктична форма между джаз, фолклорна музика, рок и т.н., където някъде там наднича и Чайковски. Всъщност жанрът, който според „Ку-Ку бенд“ описва музиката им, е етнорок и в никакъв случай не попфолк. Няма как да не разпознаем тук подробно анализираната от Венцислав Димов (Димов, 2019) „музика за народа“ от социализма вече осмислена от Слави Трифонов и неговия екип като пазарен продукт на популярната култура.

⁵ Анализ на протестите от 1997 г. и ролята на „Ку-Ку бенд“ в тях вж. Разару, 2001: 39–84.

Защо тази инвестиция си струва без да има сигурност за печалба? Отговорът е: заради публиката. И тук виждаме как „културният народ“ се трансформира в публика – потребител, който има високи изисквания към продукта, защото... „народът е културен“. Затова и продуктът трябва да е с високо качество, тъй като това е уважение към потребителя, това е уважение към народа, който има вкус за култура. Само ако се следва тази логика, тогава рискованата инвестиция ще се възвърне! – настоява Слави Трифонов. И ето как от дискурса за „културния народ“ се преминава към „клиента с високи изисквания“, който е уважаван от своите артисти публика и това носи печалба, поражда капитал. А тази печалба от своя страна ще се вложи отново в развитие на българската култура, но това развитие са го направили гражданите, защото производителят се съобразява с техните високи културни изисквания. И така публиката е тази, която издига своите артисти да бъдат представители на актуалните постижения на българската култура на световната сцена. Както подчертава неведнъж Слави Трифонов и от сцената на концерта: „Аз живея заради вас! Заради публиката. Публиката, с която всички по време на концерт чувстваме съвместно.“

Сега нека се прехвърлим към един от концертите на „Ку-Ку бенд“ и Слави Трифонов в Лондон в The O2 Arena през 2018 г. Концерт, предназначен за българи в чужбина. Тази толкова неясна и притеснителна фигура в контекста на изборите 2021 г., която издигна ИТН на предните позиции в изборната надпревара. Приходите от концерта са планирани да бъдат дарени на майките с деца с увреждания от „Системата ни убива“. Една от каузите, с които Слави Трифонов се ангажира като филантроп. Всъщност „Ку-Ку бенд“ реализира през годините множество турнета извън България, предназначени за българи в чужбина. Но за този концерт има изготвен специално филм. Водещ на филма е писателят Иван Кулеков. И тук във филма срещаме същия дискурс, който вече бих определила като продаване на *граждански национализъм*. Тъкмо в тази зала се явяват успешните български артисти, които са се издигнали на световно ниво. Затова и могат да свирят на сцена, на която са свирели световно признати културни светила, а това е възможно, защото българската публика го е направила възможно. Защото българите без съмнение заслужават световно признание. И в някакъв смисъл, ако популярният наратив срещу „чалгата“ конструира феновете на Слави Трифонов и „Ку-Ку бенд“ като „простаци“, лишени от вкус, то техният дискурс казва: „Вие сте културни хора, които заслужават най-доброто и заради които пазарната икономика в България може да просперира, а оттам и всички да просперираме! И така някой ден дори да се върнете в родината“. Именно продажбата на този граждански национализъм, съдържателно изпълващ концертите извън България на „Ку-Ку бенд“ и Слави Трифонов, твърдя, че печели българите в чужбина, които гласуваха на изборите

2021го. А, ако огледаме партията на по-широкото поле на глобалните тенденции, можем да кажем, че прокламираната гордост от националната икономика (макар и в сектора на културата) взаимно се допълва с антиглобалистките тенденции, засилили се някъде около миграционната криза в Европа, но особено в икономическия смисъл на думата сложени на масата най-ясно от бившия републикански президент Доналд Тръмп в САЩ.

Вместо заключение: любовта като живот в свобода

Стигнахме до финала на предизборния концерт на ИТН. Впечатление прави, че песните, които изпълняват, са основно от патриотичния им репертоар. Но нека и в този аспект да не прибързваме с изводите, защото това, върху което се настоява в скечовите, поместени между изпълнението на песните, е предимно свободата. Свободата, която стои в опозиция на тираничната система. Разбира се обещанието за живот в свобода срещу тиранията е част от репертоара на национал-освободителното ни движение (Христов, 2013). Тази опозиционна двойка функционира действително през възрожденската метафорика, а често пъти дори е изпразнена от конкретно съдържание, което е класически популистски момент (Lacau, 2001; Lacau, Mouffe, 2005), носещ в себе си потенциал за мобилизация. Тиранията, назована като „системата“, тук не е конкретизирана като „корупция“, „мерките против епидемичната криза“ и т.н., а стои просто и само като тирания – като живот в една непоносима доминация и господство, която ни дехуманизира и превръща в животни. Ето за пример съдържанието на един от скечовите:

Ние сме тук не, за да накараме хората да дойдат при нас. Ние сме тук, защото те ни доведоха. Нормалните хора, които искат сами да управляват живота си и да реализират своите възможности. Хората, които искат държава и системата, по която тя функционира, да е скроена по техните планове и мечти, а не да бъдат мишлета, които тичат във въртележката за домашни любимци. Една въртележка, която периодично издига едни или други, за сметка на залудо бягащите мишки, които винаги си остават там долу. Въртележка с перфектно асфалтирани пътища, за да могат мишлетата да въртят колелото още по-бързо. Ето такава е системата в момента! Ето така ни управляват. Опитват се да кажат, че е перфектна и ако се понаведем, посгънем, тя ще ни бъде по мярка и няма да ни притеснява. Че ако нещо някъде ни убива, кривите сме ние, а не с това, с което са ни наметнали. Еее стига вече! Стига вече! На тези, които питат къде сме, кажете им, че вече сме тук. На тези, които бъркаха в кацата с меда и се надяваха това да е безкрайно, кажете им, че вече сме тук. На тези, които лъжат, че работят за народа си, докато пълнят собствените си джобове, кажете им, че вече сме тук. За тези, които работят с ръцете си и с ума си за един по-достоеен живот, кажете им, че вече сме тук. И няма смисъл повече да се гънем и да се навеждаме, кажете им, че вече сме тук.

Но къде е островът на възможния поносим живот отвъд тиранията? Кое е това състояние, в което бихме могли изобщо да живеем в свобода? Отговорът за мен беше напълно неочакван. Това е любовта! И така всъщност в класацията на Vbox на най-слушаните песни на Слави Трифонов и „Ку-Ку бенд“ се нареждат не патриотичните, а любовните парчета. Любовта, често пъти изпяна от позицията на страдащия в своето желание раним мъж, желание, подчиняващо го на любимата жена, на невъзможната любов. Но тук идеше реч за свободата, а не за подчинението. Така предизборният концерт постави своя край с песента [„Tu cu“...](#)

Жив съм, докато знам къде си ти,
Докато има на света
Една отключена врата,
Целувка и две сълзи,
Които очакват мен.
И казвам жив съм,
Защото знам къде си ти
След всички зими и лета,
След всички нощи и слънца,
Сред малките неща
На този голям живот.
Ти си всичко това,
Което ме гържи
На този голям живот
Над бурните вълни.
Ти си всичко това,
Което ме гържи
В този голям живот.
Наричам те любов.
Наричам те любов.
Жив съм, докато имам свобода,
Докато в твоята ръка
Намирам тази топлина,
С която не ме е страх
Да мина през студ и мрак
Ти си всичко...

Библиография

Димов, Венцислав. 2001. *Етнопопбулмът*. София: Българско музикознание.

Димов, Венцислав. 2019. *Музиката за народа на медийния фронт (Меката власт на народната и популярната музика в социалистическа България)*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

Дичев, Ивайло. 2016. *Културата като дистанция. Единадесет есета по културна антропология*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

Добрев, Петър. 2015. „Чалгата е педерастки момент в живота на селяндура“. В: Генова, Неда, Динев, Ивайло, Добрев, Петър, Догов, Станислав, Самоковска, Ирина, Цветков, Чавдар (съст.) *Диверсия: В опит за по-добър провал*. София: Ропринт.

Еленков, Иван. 2008. *Културният фронт. Българската култура през епохата на комунизма – политическо управление, идеологически основания, институционални режими*. София: Cielia.

Еленков, Иван. 2013. *Труд, радост, отдих и култура. Въведение в историята на идеологическото моделиране на всекидневие то през епохата на комунизма*. София: Център за академични изследвания, Рива.

Кабакчиева, Петя. 2016. *Комунистически модерности. Българският комунизъм*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

Минева, Мила. 2016. *Визуалното конструиране на социалистическото потребление*. (непубликуван дисертационен труд).

Рагару, Надеж. 2010. *Преплетените времена на настоящето. България 20 години след 89-та*. София: Критика и хуманизъм.

Трифонов, Слави, Дилов-син, Любен. 2002. *Слави Трифонов за стърчането. Неговите живот, истории, поучения, теории и натяквания, записани от Любен Дилов-син*. София: Cielia.

Трифонов, Слави, Сиромахов, Иво. 2015. *Слави Трифонов за мен е чест. Откровенията на Слави Трифонов, записани от Иво Сиромахо*. София: Cielia.

Христов, Тодор. 2013. *Свобода и суверенност в Априлското въстание*. София: ФХСИ/Изток–Запад.

Bourdieu, Pierre. 1984. *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Laclau, Ernesto. 2005. *On Populist Reason*. London, New York: Verso.

Laclau, Ernesto; Mouffe, Chantal. 2001. *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*. London, New York: Verso.

Statelova, Rosmary. 2005. *The Seven Sins of Chalga*. Sofia: Prosveta.

Интернет източници

Предизборен концерт на ИТН „[Къде си вярна, ти, любов народна!](#)“ (посетено на 4.4.2023 г.).

[Шоуто на Слави: 25 години „КУ-КУ БЕНА“](#), 04.07.2018 г. (част 1): (посетено на 4.4.2023г.).

[Шоуто на Слави: 25 години „КУ-КУ БЕНА“](#), 04.07.2018 г. (част 2): (посетено на 4.4.2023г.).

[Филм за концерта в The O2 Arena](#) (посетено на 4.4.2023 г.).

Биографична справка: Леа Вайсова е доктор по социология и главен асистент към катедра „Социология“ в Софийски университет „Св. Климент Охридски“, където води лекции и семинари по социология на идеологиите, социология на властта, история на социологията и др. Изследователските ѝ интереси са в областта на критическата теория, социалните движения, всекидневния живот и популярната култура. Публикации, релевантни на темата: „Изследване на нуждите на организациите, работещи за правата на жените, момичетата и уязвимите групи в България“ (2022); „Извършителите на нападенията над жени в новогодишната нощ 2015-2016 в Германия през интерпретацията на експерти и журналисти в българската публичност“ (2022); „Дискурсивното конструиране на „бурката“ в контекста на дебатите около Закона за ограничаване носенето на облекло, прикриващо и скриващо лицето в България“ (2020).

Short bio: Lea Vaissova holds a PhD in Sociology and is a Senior Assistant Professor at the Department of Sociology at Sofia University "St. Kliment Ohridski", where she lectures and seminars on sociology of ideologies, sociology of power, history of sociology, etc. Her research interests are in the field of critical theory, social movements, everyday life and popular culture. Publications relevant to the topic: "Research into the needs of organizations working for the rights of women, girls and vulnerable groups in Bulgaria" (2022); "The perpetrators of the attacks on women on New Year's Eve 2015-2016 in Germany through the interpretation of experts and journalists in the Bulgarian public sphere" (2022); "The discursive construction of the "burqa" in the context of the debates surrounding the Law on Restricting the Wearing of Clothing that Conceals and Hides the Face in Bulgaria" (2020).

E-mail: lea_vaysova@phls.uni-sofia.bg